

näin usein tilaisuuden historialli-
siin mieltä. Niinpä hän
erässä luennossaan, joka on kä-
sikirjoitukseksi vieläkin tallessa,
selittää "ahtaan portin", sangen
nerokkaalla tavalla: Kristittyjen
tie oli alussa ahdas, "ei suinkaan
opin laadun vuoksi, vaan siksi,
että niin vähäinen määrä juuta-
laisia oli opin omaksunut, larsi-
senusten opit ja tavat sitä vastoin
olivat yleiset. Nyt kun niin suuret
joukot ovat tulleet kristityiksi,
on autuuden tie avoin ja la-
vea, helppo löytää ja suloinen
vaelttaa".

Lopulta mentiin niin pitkälle,
että teologissa väitöskirjoissa
alettiin raamattua suorastaan
epäillä. Niinpä eräissäkin sano-
taan vaikeaksi päästä Kristuksen
opin sisäisen merkityksen perille,
koska raamatun kirjoittajat ei-
meisesti "ovat alusta pitäen väärin
ymmärtäneet monta hänen
lausuntoaan" ja sitä paitsi käyt-
täneet puhetapoja, jotka ovat
meille yhtä etäiset kuin raama-
tussa kerrotut tapahtumat ovat
meidän ajastamme etäällä. Yli-
opiston kielimiehet puolestaan
väittivät, että vanhan testamentin
historialliset kirjat olivat täynnä
taruja, ne selittivät "ihmeitä" jo-
ko taruiksi tai luonnollisiksi ta-
pauksiksi. Tervit Kristuksen
jumalallisen syntyperän epäilyk-
sen alaiseksi ja hänet itsensä aino-
astaan siveysopettajaksi. Kir-

lohistoria oli siihen aikaan teo-
logisessa tiedekunnassakin san-
gen rajoitetussa asemassa: pidet-
tiin tärkeämpänä yleistä historiaa
ja kirkkohistoriaa vain osana
siitä.

Uskonkiihkoista pietismia, vaik-
ka se kansan kesken järkyttikin
kirkon "puhkasoppisuuden" juu-
ria, eivät valistusmiehet luonnol-
lisesti suosineet. Sillä pietistit
eivät myöntäneet järkeä mitään
sananjalaa uskonasioissa ja an-
toivat yleensä elämälle haudan-
synkän leiman. Saattaa hyvin
käsitellä sen, etteivät vapaa-ajat-
telijat mielellään päästäneet jär-
jenvirhollista tieteellisen sivistys-
ajon oppimille, vaikka valistu-
smielhiä sen johdosta soimatti-
inkin sorrosta.

Koulun alalla eivät valistus-
miehet tietysti hyväksyneet siihen
asti vallinnutta suuntaa, että kou-
luissa istutettiin oppilaitiin mel-
kein yksinomaan kirkollista us-
konoppia. Yksinpä Turun tuo-
miokapitulin kierto kirjessään
v:ta 1730 käski pappeja "ahkerasti
varottamaan kuulihoitaa
siitä pahasta tavasta, että lähet-
tävät lapsensa koulun oppimaan
ainoastaan kristinopin kappalei-
ta, koskei se sovi yhteen sen tar-
kotuksen kanssa, jota varten kou-
lut ovat laitettut". Koulujen reho-
reita ja opettajia tuomiokapitu-
li samaan aikaan käski suoraan
ajamaan kouluista pois ne lap-
set, jotka olivat siellä ainoastaan
kristinuskon opetuksen tähden,
"eiivätkä kenneet kypsempiä
tutkiinnoihin". Turun piispa J.
Brovalius erässä virallisessa
koulumietinnössään ehdotti luon-
nontiedon, taloudellisesti hyödyllisten
ja fyysisill-matemaattisten
aineiden lisäksi opettettavaksi
"terveen moraalin periaatteita,
niinkuin ne johdetaan järkipur-
steista, mutta kuitenkin käyvät il-
mestyksen kanssa yhteen". Turun
yliopiston konsistori ehdotti
v. 1792 kouluihin saksal. Koppen
katkismusta, jossa opettajille en-
simäisen ohjesääntönä toteuta-
naan, ettei hänen pitäisi lapselle
opettamaan mitään, "jota tämä ei
kykene käsittelemään, ei tunnusta
oikeaksi, hyödylliseksi ja taipu-
muksiinsa soveliaaksi". Osasto,
joka käsittää kristillisen siveys-
opin, on kirjassa laajempi kuin
muut osastot yhteensä. Yliopis-
ton konsistorin ehdotuksesta sil-
lön kuitenkin otettiin käytän-
töön Rosenmyllerin uskononhis-
toria, jossa evankeliumi selitettiin
pelkäksi "onnellisuusopiksi".

Yksitysopetuksen alalla uuden
aikaiset mielipiteet pääsivät va-
paimmin käytäntöön, ja kotiope-
tus tuli siihen aikaan varakaiden
herrasväkien keskuudessa
muotiin. Teol. professori, sittem-
min piispa Jaakko Tenström
julkaisi v. 1795 oppikirjan "Läse-
öning för mina barn". Kun
lapsi on siinä ensin luekuttanut
joutuu moraalisia mieliläjä herättä-
viä satuja, taruja, kertomuksia
ja mietelmiä, saa hän-keskustelun
muodossa "tutustua välttämättö-
miin uskonnollisiin käsitteihin".
Jeesusesta kirjassa puhutaan ai-
noastaan jalona ihmisinä, eikä
minään jumalallisen vapaita-
na Hän oli "hyveellisin ja rak-
kastettavin ihminen mitä on kos-
kaan elänyt". Kun poika ihmet-
telee, miksi ihmiset vielä niin pit-
kän ajan perästä häntä muiste-
levat, vastaa isä: "Jalon muisto ei
unhoeta koskaan". Esipuheessaan
tekijä sanoo: "Olen tahallani jät-
tänyt tästä ensimmäisestä uskon-
opista kaikki uskonalaisuudet ja
muut vaikeimmat kristinopin
kappaleet, koska olen ottanut py-
häksi laiksi, etten tyrkytä lapsil-
le muita tietoja kuin mitä he hei-
kolla ajatuskyvyllään voivat kä-
sitellä ja selvittää, enkä turhan-
päiten täytä muistia sanoilla, joita
eivät mitään käsitteet vastaa
heidän ymmärryksessään".

Valistusunutta, joka yliopiston
oppilaisissa ja kirjallisuudessa
vallitsi lähes vuosisadan, noin 17-
sataluvun puolivälin paikkeilla
18-sataluvun alkupuolelle, painoi
tietysti monin tavoin leimansa
yleiseen sivistyselämään, yksinpä
pappien saarnoihin. Veisi kuit-
tenkin liian pitkälle ruveta tässä
kaikkia yksityiskohtia kuvaile-
maan. Valitsemme mieluisin
asiasta iloisin puolen, ja esitämme
Akianderin mukaan Pernön
pappin esimerkinä siitä, miten
oikea pappismies saattoi järjei-
suunnan käsittää omalla taval-
laan. Juudaksen suudelmaista
saarnattessaan hän kerran seikka-
peräisesti käsitteli "kaikkolaisia
sundeimia". Toisella kertaa, kun
tekstissä mainittiin nuoren mie-
hen alastonna kasvaneen, nosti
hän kysymyksen: "Eikö hänellä
lie ollut housujakaan?" ja sit-
ten seurasi historiallinen esitys
housujen synnystä ja kehityksestä.
"Raadollisuudesta" puhues-
saan hän esitti lavean tutkimuk-
sen kaikenlaisista raadoista, kun-
ka ne syntyvät ja kuinka kotkat
kokoontuvat niiden luo. Maan-
tiedettä harrasti hän saarnois-
saan niin suuresti määrin, että

iloinen seurakunta risti hänet
"vanhan testamentin maanmit-
tariksi". Pitkänä perjäntaina pu-
hui hän yleensä "itkusta", jol-
loin huorain ja varkaitten itkut-
kaan eivät jääneet selityksittä.
Kristuksen hautaamisesta puhu-
essaan esitti hän seikkaperäisesti
ruudin ja ampumatarpeiden his-
torian, todistaen, ettei hänen lau-
tajaissaan ammuttu kunnianlau-
kauksia.

Kaikkialla ei ollut niin hupai-
sia pappeja, ja siksi alkoi tulla
tavaksi, että he saivat saarnata
tyhjiille seinille. Yleiseksi kävi
valitus, että ruotsinkieliset sääty-
läiset, jopa suomalaisen kansakin
ei välittänyt kirkosta eikä sak-
ramenteista. Niinpä Lohjan ro-
vasti jo v. 1755 valittaa valtiopäi-
päiville, että "tälläkin seudulla
yhä lisääntyvästi niin kutsuttu va-
paa-ajattelu alkaa huomattavasti
levitä yhteisen kansan keskuu-
teen, ja sen vahingollinen siemen
osottautuu yleisen jumalanhel-
vöksen halvaksuudessa". Samal-
laisia valituksia kuuluu lukemat-
tomista paikoin muualta, erityis-
esti Hämeenlinnasta moneen mo-
nituiseen kertaan. Siellä vihdoin
v. 1798 rakennettiin itsensä Kus-
taa III:n antaman piirustus-
ten mukaan kirkkokin amfitea-
terin tyyliin: alttari keskellä
kirkkoa ja penkit kehässä ym-
päri. Syyn, miksi Kustaa III's
suositti tällaista kirkkoa, sano-
taan olleen sen, että kohtahan
kirkot kuitenkin joutuvat teat-
tereiksi!

Miten Voltaire sai Suomessa
seuraa runoudessa, mainittak-
oon siitä Åbo Tidningarista esi-
merkkinä pari runoa. Muuta-
massa tiedustellaan papilta: "Sa-
nokaas, miksei taivaassa ole py-
hää avioliittoa? Eikö siellä ole
tyttöjä? On kai, koska viisi vii-
sasta neitsyttä menivät sinne
lampuineen. Miksei heitä vihittä
ykkäänsä? Mutta — kenties siel-
lä ei ole pappeja?" Toisessa ni-
mettömässä runossa lakkari ja
teini väittelivät maapallon pyöri-
misestä, mutta voitto horjui sin-
ne ja tänne; kunnes lakkari muis-
ti apostolin kuletuksen läpi kaik-
kien kolmen taivaan. "Jos maan
pyöri", huusi lakkari, "niin sa-
noppas, oppinut houkka, kuinka
Paavali osasi takaisin kotiinsa
maahan".

Etteivät kirkon mahtavat var-
tijat ummistaneet silmiään valis-
tussuunnan vaarallisuudesta, sen
he osottivat ei vain kovilla saar-
noilla, vaan teoillakin. Jo v.
1755 valtiopäivillä pappissääty
esitti, että niiltä, jotka vuoden ja
päivän olivat olleet käymättä ch-
toollisella, evättäisiin pääsy ope-
tajavirkoihin. V. 1765 valtiopäi-
villä he saivatkin sensuuntaisen
päätöksen aikaan. Mutta vali-
tuksia uskonnollisesta välimpi-
mättömyydestä ja vapaa-ajatte-
lusta tehtiin yhä miltei kaikilla
valtiopäivillä, asetuksia sitä vas-
taan annettiin ja vastakirjoituk-
sia julaistiin. Kun se ei autta-
nut, ryhdyttiin mitä kovimpiin
pakkokeinoihin. Kun muulle kir-
jallisuudelle v. 1766 myönnettiin
painovapaus, niin uskontoon nä-
hdin sensuuria yhä vain kovennet-
tiin! V:sta 1802 lähtien hovi-
kansleri saattoi pelkän epäluulon
nojalta lakkauttaa lehtiä, ja Suo-
messakin tapahtui lakkautuksia.
Virkamiehiksi oli v. 1799 — Rans-
kan vallankumouksen herättämän
pelon johdosta — annettun ku-
ninkaallisen määräyksen mukaan
otettava ainoastaan sellaisia mie-
hiä, jotka eivät olleet omistaneet
kirkonoppia vastaan sotivia mie-
lipiteitä. Sittenkään ei vapaa-
asteisuus tykkäänän sammunut.
Leimaspa itse Porthan kunin-
kaan yllämainitun määräyksen
"barbariseksi" kierto kirjeksi",
joka oli häpeäksi aikakaudelle.
Mutta mitään hän olisi sanonut,
jos olisi v. 1828 ollut katosmassa
kun Turun torilla hovioikeuden
päätöksestä poltettiin muuan
laakko Juteinin mietekirja, jossa
"levitettiin kristinuskon- ja kir-
konvastaisia oppia". Suomen
historian isä olisi silloin varmaan
iuhallisesti julistanut: — Valis-
tusaika on päättynyt!

**Sveitsin kansakoulu-
laitos**

"Sivistys on yleinen tarve.
Yhteiskunta on velkapaan an-
tamaan sitä samassa määräs-
sä kaikille jäsenilleen". —
Kansalaiskokous Genevessä
v. 1793.

Sveitsin kansakoulu on van-
han sivistyksen tuote. Sen ry-
kyiseen muotoonsa saattamises-
sa on kansa ollut mukana. Suun-
nitelmien alulle panemisesta ja
kehittämisestä saa kiittää eni-
mäkseen yksityisiä, mutta kansa
käsiitti nuo herätykset. Se ottaa,
että parannus- ja uudistus-
virikkeillä oli maaperää kansan-
mielessä. Tosin ei tällakaan alal-
la ole päästy ilman kiivaista ta-
isteluja. Edistykellä oli myös

**SUNSET
TEATTERI**

**Tänään ainoastaan
The Eyes of the
World**

Huomenna, Maanantaina ja Tiist.
Myös on mielenkiintoisia esityksiä
CHARLES KING—VIRGINIA THORNTON
STOCK COMPANY
näytelmässä

**"THE DEFAULTER"
SUNSET TEATTERISSA**

HOME BAKING CO., Inc.
1309 Franklin Ave., ASTORIA, OREGON

Parhaimmaksi tunnettu suomalainen leipurilike länsirannikolla.
Valmistaa kaikenlaisia hyviksi tunnettuja leivoksia ja leipää.
Kuva leipä ja korput erikoisalana ukoilähetyskä varten, jotka
tätetään huolellisesti ja nopeasti
Olette tervetullut katsomaan uudenlaisia leipomoamme.
HAARAKAUPPA UNIONTOWNISSA.

tällä alalla vastusajansa. Mut-
ta kansanvalta pääsi voittajatta-
reksi.

Tässä ei voida syventyä lä-
hemmin Sveitsin kansakoulun
historiaan. Tarkotuksenamme on
kuvatua enemmän nykyistä tilaa.
Vain sen verran oikoon sanottu
että Sveitsin kansa, kun koulu-
velvollisuuden ja maksuttomu-
den lakiin ottaminen asetettiin
sen äänestettäväksi huhtikuulla
1874, hyväksyi ne sisältävän lain
340,199 äänellä 198,013 ääntä
vastaan ja osotti siten pitävänsä
kansakoulun merkitystä oikeas-
sa arvossa. — Sanottu laki sisäl-
tää määräyksen:

Kantoni pitävät huolta riit-
tävästä alkeisopetuksesta, minkä
tulee ehdottomasti olla valion
johdon alaisena. Se opetus on
pakollista ja maksutonta yleis-
sä koulussa.

Kaikkiin uskontunnustuksiin
kuuluvien pitää käydä ylei-
sissä kouluissa, ilman että hei-
dän uskon- ja omantunnon va-
pauttaan ahdistetaan.

Laki sisältää vielä muita täy-
dentäviä määräyksiä, joista py-
käliät 49 ja 51 ovat mainittavia.
Edellinen takaa erotuksetta kai-
kille kansalaisille täyden uskon-
ja omantunnon vapauden ja jät-
tää 16 vuotta nuorempien lasten
uskonnollisen kasvatuksen hei-
dän vanhempansa tai holhoajien-
sa huostaan. Pykäliä 51 karkot-
taa jesuiittain veljeskunnan ja
sen heimolaisjärjestöt koko Svei-
tsin alueelta ja kieltää niiden kai-
ken koulu- ja kirkollisen toimin-
nan. — Siten saa kansakoulu
maallisen laitoksen luoteen. Tuc
ei ole kuitenkaan niin ymmär-
rettävä, että kaikki uskonnon o-
petus olisi lopetettava koulusta.
Siihen nähden jättää laki ensi-
näkin kantoneille määrätty va-
pauudet; toiseksi opettaaan ra-
matunhistoriaa siveysoppina

Sveitsin kansakoulu on koko
sen maan koululaitoksen perus-
tana. Sentähden onkin sillä ni-
menä alkeis- eli ensimmäinen kou-
lu, primäärikoulu. Kaikkien
väestöluokkien melkein kaikki
lapset saavat ensimmäisen opetu-
ksensa niissä. Niiden ohella on

Rakentajat!

Huomatkaa!

Kun tarvitsette rakennustarpeita, kuten
SANTAA, SEMENTTIÄ, KALKKIA, "PLASTERIA",
LATTIAKAAKELEJA, TIIHÄ KAIKESTA LAJISTA,
Y. M. Y. M.

niin tiedustelkaa ensin meidän hintojamme. Kustannus-
arviot annamme mielihyvällä.

SEABORG TRANSFER CO.
PUHELIN 466. ASTORIA, ORE.

**Kalamiesten
Tarpeita**

**Kaikkea ensiluokan tavaraa
kohtuullisilla hinnoilla**

ROPA-SAAPPAITA, parasta lajia.
Ball Brand, Vac., Eureka punapoh-
jaisia, Gold Seal ja U. S. saappaita.

ÖLJYVAATTEITA, keltasia ja mus-
tia takkeja.

ÖLJYHOUSUJA—hameita ja hihvoja
MIESTEN ALUSVAATTEITA—
Villasia Mackinaw-paitoja, sweterei-
tä, paksuja housuja sekä muuta ka-
lamiesten tavaraa.

**LUUKINEN
&
HARRISON
11:sta ja Commercial St. Astoria, Ore.**

Hyvä hammaslääkäri

**Alhaiset hinnat
Kivuttomat
metodit**

Me emme palkkaa ketään hammaslääkäreitä, vaan teemme
työmme itse. Olkaa varmoja, että näette nimet Dr. Yates ja Dr.
Pittenger meidän portaisamme ja ovessamme, sillä me takkaamme
kalkein työmme 15 vuodeksi. Me säästämme teille rahaa, jos tu-
lette meille.
SUOMEA PUHUTAAN.

DR. J. J. PITTENGER
KIVUTTOMAT HAMMASLÄÄKÄRIT.
Avoimna iltaan klo 7—9. Star-teatterin yläkerrassa.

C. F. Hendrickson, President. J. M. Anderson, Cashier.
C. G. Palmberg, Vice Pres't. J. E. Roman, Asst. Cash.
Chas. Wirkkala, Asst. Cash.

**Scandinavian-American
BANK**

HARJOTTA YLEISTÄ
PANKKILIIKETTÄ. ASTORIA, OREGON

Lääkäreitä

SUOMALAISET LÄÄKÄRIT
T:ri Toivo Forsström
LEIKKAUKSET ERIKOISALANA

T:ri Werner Lagus
LASTEN TAUDI ERIKOISALANA
#PExARTH BLDG., ASTORIA
Tunnit: 10-12 e. p. p. 2-4 ja 7-8 j. p. p.
Tel. Office: 230 Tel. Residence:
T:ri Forsström 582 T:ri Lagus 602-R

T:ri H. HARTMAN
(Suorittanut lääkkärin tutkinnon
Suomessa)
Vastaanotto: 10—12 a. p. 2-4
ja 7—8 i. p.
Sunnuntaina: 11—12 a. p.
573 Commercial Street,
ASTORIA, ORE.
Puhelin 829.

Silmälääkäri
F. C. JOHNSON
Huoni. 8, Old Pythian rakennus
Puhelin 819. Astoria, Ore.

TOHT. F. E. CASEY
hammaslääkäri
511 Commercial St. Puhelin 355
Rogers Apteekin yläkerrassa
ASTORIA OREGON

DR. E. S. HAMEL
**Hammaslääkäri ja
Radiography**
Young Bldg. 14th St. & Com'l.
Puhelin 1158

DR. CHAS. W. BARR
HAMMASLÄÄKÄR
Suomalainen tyttö apulaisena
23 Commercial St. Puhelin 455. Astoria

**T:ri O. Onne Jurvan
LUONNON-
PARANTOLA**
MENAHA, MINN.

**PARANTUKAA
luonnon avulla**
Kiinalaiset luonnon-kaa-
vis-koti-parannus keinot
parantavat omistunees-
ti ruohtautuneita, muni-
nia, vatsan, veri ja rak-
kotautaja, heikkoutta,
naisten tautia ja mo-
na muita miesten ja
naisten tautia.
M. HEE WO CHINESE MEDICINE
COMPANY
208 James St., Seattle, Washington
Perustettu vuonna 1903.

**HIEROJA
JA SAIRASVOIMISTELIA**
Albert Pohjantähti
Ottaa vastaan sairaita
Young rakennus, 14 ja Comm.
ASTORIA, OREGON.
Slisäänkäytävä 14: lta kadulta
Telefoni 1158
Annetaan myös neuvoja koti-
hoitoa varten
KOHTUULLISET HINNAT
Haam! Monivuotinen kokemus.

ainoastaan harvoja yksityiskou-
vat kalliita, on itsestään selvää
lujia, joilla on yleisten pakollis-
etteivät ne kansan suuren jouk-
ten koulujen oikeudet. Kaikkien
koon nähden voi tulla ensinkään
lasten, jotka eivät käy alkeiskou-
kysymykseen, kun yleiset kou-
lussa, on esitettävä todistus, et-
lut ovat samalla vapaita, s. o.
käyvät toisessa sen arvoisessa
maksuttomia. Niiden ohella on
koulussa. Kun yksityiskoulut o-